

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Secunda Secundæ Et Tertia Pars Divi Thomæ Complectitvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores, & praxim spectantes, maximè circa
Sacramenta, accuratè declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1664

Dispvatio XCVII. De objecto virtutis Pœnitentiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13826

DISPUTATIO NONAGESIMA SEPTIMA.

De objecto virtutis Pœnitentiæ.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Pœnitentia sit virtus?

I.
Non hic lo-
quimur de
habitu pœ-
nitentiæ in
eâ sua la-
titudine.

ON est sermo de habitu Pœnitentiæ in totâ suâ latitudine; ut sic enim plures sub se actus continet, de quibus non est dubium, quin eorum aliqui honesti sint, & virtuosi. Quæstio itaque procedit de actu illo, qui est dolor & retractatio peccati præteriti, utrum scilicet sit honestus & virtuosus.

II.
Actus quo
quis dolet
de peccatis
est honestus
& virtuo-
sus.

Conclusio: Actus quo quis dolet de peccato commisso est verè & simpliciter virtus: ita sanctus Thomas hic, quæst. octogesima-quintâ, articulo primo, quem sequuntur Theologi omnes, uno excepto Caietano, qui actum hunc ait non esse virtutem simpliciter, & absolute, sed solum secundum quid.

III.
Hic actus
conformis
est regulæ
rectæ ratio-
nis, ergo est
honestus.

Probatur tamen conclusio: Actus enim ille est honestus, & consequenter virtus, qui est conformis regulæ rectæ rationis in genere moris, hic autem actus pœnitentiæ est talis, ergo: Probatur minor: dolere enim de peccato ad hoc ut voluntas à malo illo avertatur, illudque quatenus aliquo modo remanet, destruat, honestus finis est. Unde Sanctus Chrysostomus homiliâ quintâ ad populum, tristitiam ferè ad nihil aliud utilem esse ait, nisi ut de peccatis habeatur. Tandem, quod caput est, sæpius nobis in sacra Scripturâ actus hic pœnitentiæ commendatur.

IV.
Obijc. Actus
pœnitentiæ
non est ex-
petibilis,
ergo non est
honestus.

Dices cum Caietano citato quicquid est honestum & virtuosum, est expetibile, sed pœnitentia non est expetibilis, ergo: Probatur minor, hic actus pœnitentiæ supponit peccatum, cum tendat ad illius destructionem, sed, quod supponit malum, seu peccatum, non potest honestè expeti, ergo. Contra primò, ergo nec in humanis medicina est expetibilis quæ semper supponit vulnus, aut morbum. Contra secundo, ergo nec honestè expeti potest iustitia vindicativa, quæ culpam supponit ob quam penam infligit, nec misericordia quæ miseriam supponit in proximo, quam tamen utramque Theologi numerant in virtutibus.

V.
Dico ergo,
ad rationem
actus ho-
nesti, seu
virtutis sus-
ficere, ut sit
expetibilis
factâ aliqua
suppositione.

Respondetur itaque, non esse de ratione virtutis, seu actus honesti, ut sit expetibilis, nullâ factâ suppositione, sed quod in his vel illis circumstantiis sit absolute expetibilis, ratione motivi & bonitatis, quam in se habet, cum tamen ante suppositionem positam, solum esset expetibilis conditionatè, & hoc sensu est pœnitentia,

& omnis virtus ex expetibilibus per se, seu propter se, id est habet tale motivum, ut verè allicere honestè possit voluntatem ad illam amplectendam, quamvis non nisi factâ aliquâ suppositione.

Dices secundò: Affirmare Aristotelem secundo Ethicorum, capite septimo, verecundiam non esse virtutem quia supponit turpitudinem in eo qui rubore suffunditur, ergo nec erit virtus pœnitentiæ, quæ etiam peccatum supponit. Respondetur cum sancto Thoma hic, quæstione octogesima-quintâ, articulo primo, ad secundum, negando consequentiam; cum enim verecundia, quæ est timor infamiæ, tendat solum inefficaciter ad removendum actuale peccatum, seu turpe factum, quod secum patitur, non sufficit ad denominationem actus virtuosus simpliciter, respectu illius objecti in quod tendit, nec subjectum in eo genere denominat simpliciter agens virtuosè; nunquam enim virtutem aliquam acquireret is, qui inefficaciter solum in eam tendit, imò simpliciter cum illo affectu inefficaci potest habere denominationem vitii contrarii. Pœnitentia autem efficaciter excludit peccatum actuale, ut videbimus.

Dices tertio: Actus ille non est honestus, nisi qui fertur in honestatem ex parte objecti, sed hic actus Pœnitentiæ non fertur in objectum, quod in se honestatem contineat, cum feratur semper in peccatum. Distinguo majorem: Actus amoris seu prosecutionis, concedo majorem, actus odii & aversionis seu fugæ, nego; nec enim minus honestum est malum fugere, quam proficere bonum. Malitia itaque objecti reddit actum odii & aversionis bonum & honestum, imò esset actus odii malus & inhonestus, si objectum esset bonum: sicut falsitas objecti reddit actum dissensus verum, veritas falsum.

Adde, secundum multos, actum odii esse actum prosecutionis boni contrarii; nihil enim iniquum, aliud est odisse malum, quam amare & velle bonum illi oppositum, quod, quicquid sit de formali ratione tendendi actus, virtualiter certè & æquivalenter verum est fugam mali esse prosecutionem boni, imò fortasse formaliter, cum fugere malum sit velle illud non esse, velle autem negationem alicujus rei, est formaliter actus prosecutionis, sicut recessus à termino à quo in motu locali est accessus ad terminum ad quem.

Dices quartò: Nihil esse posse virtutem, quod non nitatur prudentiâ, imprudenter autem quis dolet de peccato præterito, utpote cum nullus dolor efficere possit, ut præteritum non sit. Respondetur, hunc actum non eò tendere, ut quod factum

VI.
Obijc. Vere-
cundiam seu
candiam seu
candiam
Aristotelem
de similitudine
rationem
non esse vir-
tutem.

VII.
Obijc. Pœni-
tentia non
fertur in ob-
jectum ho-
nestum, ut
potest quæ fer-
tur in pec-
catum.

VIII.
Deinde actus
odii rei ma-
le est profe-
cutionis boni
contrarii.

IX.
Obijc. Im-
prudenter
dolet ut
præteritum
non sit.

factum est, non fuerit factum, sed tum ut voluntas à malo illo avertatur, tum ut affectum suum in Deum ostendat, tum etiam ut illud prout reatu manet, ut loquitur Sanctus Augustinus libro primo de Nuptiis, capite vigesimo sexto, *Divinâ gratiâ suffulcus homo destruat*, nam ut ait idem S. Augustinus libro de verâ & falsâ Pœnitentiâ, capite vigesimo: *Qui convertitur, necessariò dolet habere, quod gaudet perdere.*

X. Dices quinto: Virtus cum delectatione exercetur, Pœnitentia cum tristitiâ. Respondetur, delectationem in exercitio virtutis repertam non opponi tristitiâ; nullus enim credo negabit, si quis doleat de calamitate sui amici, quin sit actus virtutis, sicut in Christo & Sanctis summus actus virtutis erat quo dolebant videre tot peccata in Deum commissa. Perillam ergo delectationem intelligitur facilitas quâ quis ubi virtutem semel affectus est, operatur.

XI. Quæres: Quid sit objectum materiale Pœnitentiæ? Dupliciter considerari potest hæc virtus, ut est prosecutio, & ut est fuga: ut ergo est prosecutio objectum illius esse potest quicquid juvat ad finem Pœnitentiæ, scilicet vel ad refarciendum jus Dei læsum, vel ad eum habendum placatum, vel aliud hujusmodi, secundum diversas opiniones de motivo & objecto ejus formali, de quo postea: omnè enim illud eligi potest ut medium ad hunc finem consequendum.

XII. Ut verò Pœnitentia est fuga, objectum materiale illius imprimis sunt peccata omnia, tum mortalia, tum venialia, etiam remissa, cum de his omnibus dolere adhuc quis possit quòd per illa Deum offenderit. Peccata etiam actualia ante Baptismum commissa; imò debet de iis dolere adultus accedens ad Baptismum. Hæc intelligenda sunt de Pœnitentiâ secundum actum maxime proprium, & antonomastice sumptum, nempe prout est detestatio & retractatio; si enim sumatur secundum actus minus proprios & secundarios, ad alia objecta extenditur.

SECTIO SECUNDA.

In quibus reperiatur habitus virtutis Pœnitentiæ.

I. De hominibus in viâ, illis saltem, qui aliquando peccarunt, saltem ubi gratiam recuperarunt, cum nihil sit quod impediât quo minus in iis reperiatur. Difficultas ergo est de Christo, Beatissimâ Virgine, Angelis, & Beatis omnibus, utrum scilicet in iis sit, aut esse possit virtus, seu habitus Pœnitentiæ.

II. Dico primò: In hominibus qui adhuc sunt in statu peccati mortalis non est habitus Pœnitentiæ: ita communis Theologorum sententia, qui unâ cum gratiâ dicunt omnes habitus virtutum moralium infusarum deperdi, quod tamen quoad Pœnitentiam in particulari, firmâ aliquâ & efficaci ratione ostendi vix potest, ut ait Vasquez primâ secundæ, disp. 88. capite primo, num. tertio; cum enim Fides & Spes habituales manent in peccatore, ut per eas se disponat ad justificationem, licet non minus sint passiones vel quasi passiones gratiæ, quàm habitus Pœnitentiæ, quidni etiam in peccatore manebit virtus infusa Pœnitentiæ, ut homo similiter per ejus

actum, nempe dolorem disponat, se similiter ad justificationem. Dicit tamen potest esse peculiaritatem rationem de Fide & Spe, quia sine Spe nihil potest homo ferid aggredi circa consecutionem salutis, nec difficultates occurrentes vincere, at sine pœnitentiâ speciali potest, cum ex aliis motivis possit à peccato respiscere, & idem suo modo est de Fide.

Dico secundo: In Beatis manet habitus Pœnitentiæ: ita Sanctus Thomas in quarto, dist. decimâ quartâ, quæst. primâ, art. tertio, quæstionculâ secundâ, Suarez hic, disp. 7. sect. primâ, num. decimo, & Tomo primo in tertiam partem, disp. 4. sect. 5. §. Secundus modus & disp. 19. sect. 1. Coninck hic, disp. primâ, dub. tertio, sine.

Notandum, Pœnitentiam secundum rigorosam significationem vocis importare absolutam retractationem peccati proprii, & consequenter connotat peccatum ab illo subjecto, in quo est illa virtus; commissum, quo sensu negat Sanctus Thomas pœnitentiam fuisse in Christo. Alio modo sumitur Pœnitentia in ordine ad alios actus, nempe detestationem peccati secundum se, gaudium de peccato non commissio ob gravitatem divinæ offensæ in peccato relucens, prout etiam ordinatur ad quosvis actus spectantes ad servandum jus divinum illatum: ut autem maneat habitus infusus, sufficit aliquos ejus actus esse subiecto possibiles.

Dices: Secundum communem sententiam Theologorum non est habitus Fidei in Beatis, ergo nec pœnitentiæ. Nego consequentiam; primò enim fides & visio beata ordinantur ad constituendos duos diversos status, viatoris scilicet & comprehensoris: unde connaturaliter opponuntur non minus quàm substantia propria & substantia Verbi in humanitate Christi, quarum hæc propterea illam naturaliter expellit, licet supernaturaliter esse possint simul, ut latè ostendimus in tractatu de Incarnatione, sicut & visio beata cum habitu Fidei.

Adde, Beatum nullum omnino actum à virtute Fidei provenientem elicere posse. Imò, inquis, potest elicere saltem aliquem actum conditionatum Fidei; licet enim dicere nequeat, credo Deum esse Trinum & Unum, Verbum assumpsisse naturam humanam, &c. potest tamen dicere, *Credere Deo revelanti, si daretur occasio*, & essem in statu in quo credere possem. Contra: Actus ille conditionatus non elicetur ab habitu Fidei, sed piæ affectionis; indicat enim promptitudinem ex parte voluntatis ad obediendum Deo in rebus Fidei, quæ operatio est affectus voluntatis, non actus intellectus: unde & propter hunc actum Suarez Tomo primo in tertiam partem, quæst. 7. in Commentario articuli tertii, licet neget in Christo manere habitum fidei, ait tamen esse in ipso habitum piæ affectionis. Imò ipsemet Sanctus Thomas quæstione illâ septimâ, articulo tertio, ad secundum hoc insinuare videtur, ubi postquam virtutem Fidei in Christo esse negaverat, ait tamen, ex parte voluntatis fuisse in eo quicquid ad obedientiam & meritum Fidei pertinet.

Hinc infero, in Christo fuisse virtutem pœnitentiæ in ordine ad actus aliquos secundarios illius, quod idem de Beatissimâ Virgine dicendum, & à fortiori de Adamo in statu innocentie, & de innocentibus, hoc est iis, qui compotes rationis, nondum peccarunt; ipsi enim saltem peccare possunt

III. In Beatis manet habitus Pœnitentiæ.

IV. Duobus modis sumitur Pœnitentia.

V. Est habitus Fidei non sit in Beatis, non tamen sequitur, in eis non remanere habitum Pœnitentiæ.

VI. Deinde, nullus actus ab habitu Fidei proveniens elici potest à Beatis.

VII. In Christo & Beatissimâ Virgine fuit virtus Pœnitentiæ quoad aliquos actus.

possunt venialiter, & consequenter peccatum illud absolute retractare.

VIII. *Quoad Angelos, qui eos inflexibiles ponunt, negant habere habitum Pœnitentia.*

De Angelis peculiaris est difficultas, nam secundum multos ita fixi sunt & inflexibiles circa id quod semel statuunt, ut se mutare in contrarium non possint; quare qui eos hoc modo inflexibiles ponunt negant habuisse habitum pœnitentia, etiam in viâ, quia peccatum si admisissent retractare non potuissent. Quam ob causam Sanctus Thomas primâ parte, quæst. 95. art. tertio corpore, licet Adamo in statu innocentia, pœnitentia habitum concedat, sicut alibi concedit innocentibus, Angelis tamen negat. Qui verò hanc in iis inflexibilitatem negant, virtutem pœnitentia concedunt, licet forte probabilitate non careat, etiam positâ inflexibilitate illâ, potuisse in iis esse habitum pœnitentia, saltem in ordine ad actus secundarios.

IX. *Alius modus probandi manere in Beatis, & aliis quibusdâ ex supra positâ, habitum Pœnitentia.*

Alio modo probant aliqui in Beatis & aliis ple-
risque ex supra positâ manere habitum pœnitentia; ad hoc enim, inquiunt, ut habitus aliquis in sit alicui subiecto, spectare debemus, non quid per accidens aut ratione alicujus circumstantia, sed quid per se facere in illo subiecto possit, & si per se loquendo, & spectatâ naturâ illius subiecti possit operari, sufficit inquiunt, ut in eo ponatur. Sic cæco & muto baptizato non minus infunduntur habitus infusi ad coercenda vitia oculorum & linguæ, quam in aliis baptizatis, quia per se loquendo, spectatâ naturâ subiecti, seu hominis, possunt illi habitus operari, & habent suum finem. Sic etiam in Beatissimâ Virgine in viâ, & Sanctis in cælo semper fuit habitus Charitatis, per quem quantum ad naturam subiecti poterant elicere actum contritionis ex motivo amoris Dei super omnia, licet per accidens non possent, quia vel non omnino peccarunt, quod certum est de Virgine, vel saltem nunc non sunt in statu doloris capace, de quo postea.

X. *Pœnitentia non est virtus Theologica.*

Quæres: Utrum Pœnitentia sit virtus Theologica? Respondetur negativè: Ratio est, quia ut aliqua virtus sit Theologica, habere debet Deum, vel pro motivo, seu objecto formali, vel pro objecto quod, & materiali, neutrum autem competit Pœnitentia; motivum enim formale ipsius, vel est honestas, quæ relucet in servando jus Dei illatum, vel illud læsum reparando, vel aliud hujusmodi secundum diversas hac de re opiniones: objectum ejus autem materiale est, vel ipsa non læso juris divini, vel illius jam læsi reparatio.

XI. *Objic. Habes Deum pro objecto, seu sine Cui.*

Dices: Saltem habet Deum pro objecto cui; vult enim satisfacere Deo, sicut Charitas vult Deo bona creata tanquam fini cui. Contra: Ergo obedientia per quam homo vult obedire Deo, & religio qua vult colere Deum, erunt virtutes Theologicae. Respondetur itaque, solum objectum cui non sufficere ut aliqua virtus censetur Theologica, sed ulterius requiritur, ut vel Deus sit objectum quod, vel ut sit motivum formale propter quod, seu ex cujus complacentiâ aliquid expetitur, ut contingit in Charitate; ita enim Charitas vult bona creata Deo tanquam objecto cui, ut ipsa bonitas divina sit motivum formale illius actus, per quem scilicet etiam amat Deum.

XII. *Probatur ulterius Pœnitentiam non habere Deum pro*

Jam verò Pœnitentia nec habet Deum pro objecto materiali nec formali, ita ut ex complacentiâ Dei faciat quod facit, seu quia bonum est Deo, sed vult reparationem juris divini: sicut obedientia non vult Deum, sed obedire Deo,

seu honestatem illam quæ relucet in obsequendo Deo: Religio etiam non vult Deum, sed cultum Dei. Unde nec proprie dici potest Deus objectum seu finis cui pœnitentia; quod enim hoc modo est finis cui, est illud ex cujus complacentiâ aliquid fit, licet lato quodam modo dici possit Deus objectum seu finis cui pœnitentia, quia scilicet est objectum illud, cui volumus satisfacere, seu debitum deferimus, ac proinde nulla harum est virtus Theologica.

Hæc tamen intelligenda sunt de actu pœnitentia purè ex motivo pœnitentia: sicut namque est possibilis una visio albedinis aut Leonis tantum, alia nigredinis & equi tantum, tertia demum quæ simul sit visio albedinis & nigredinis, vel equi & Leonis, ita fortasse nulla est implicitantia, quo minus idem numero actus procedat ex variis motivis, sicque doleat quis de peccato, & ex motivo Charitatis & Pœnitentia, tunc autem actus ille habebit utramque rationem, seu formalitatem, Charitatis, in quantum est propter Deum summè per illum actum amatum; pœnitentia specialis virtutis, in quantum elicitur ex speciali motivo Pœnitentia. sed de hoc plura postea.

SECTIO TERTIA.

Quis actus propriè sit actus Pœnitentia.

Pœnitentiam agere ut ait S. Gregorius Homiliâ trigessimâ quartâ in Evangelia, est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare: & Sanctus Augustinus libro de verâ & falsâ Pœnitentiâ, vel quisquis est auctor illius libri, est quadam dolentis vindicta, semper puniens quod dolet commisisse. Ex his & aliis dictis Patrum colligimus ad Pœnitentiam latè, seu integraliter sumptam multos actus concurrere. Inprimis ergo intervenit actus intellectus, quo gravitas peccati vel ex ratiohe Numinis offensi, vel poenæ peccatoribus designatæ proponitur: deinde ex parte voluntatis varii reperuntur affectus, vel constituentes, vel concomitantes Pœnitentiam, ut odium, seu detestatio peccati secundum se, sicut odium cujusque mali est averfatio ejus secundum se, abstrahendo ab illius præsentia, & opponitur amor, qui est affectus circa bonum secundum se: deinde est dolor seu tristitia de peccato præsentem, ex quo affectu provenit subinde motus in appetitu sensitivo, & lacrymæ. Præterea est propositum vitandi peccatum de cætero, voluntas poenam aliquam pro peccato admissio subendi, seu satisfaciendi, &c. In præsentem itaque querimus in quo ex actibus voluntatis, nam de actu intellectus & appetitus sensitivi nulla est controversia, esto ille necessario requiratur.

Dico primò: Detestatio seu odium peccati secundum se non est de conceptu essentiali Pœnitentia: secundum se inquam, nam utrum detestatio aliqua seu fuga illius ut præteriti non sit, postea videbimus. Probatur: potest dari actus perfectus Pœnitentia, ille nimirum quem Deus in Scripturis ab hominibus requirit, quando dicit: Pœnitentiam agite, convertimini ad me, projicite à vobis omnes iniquitates vestras, &c. sine actu illo odii & detestationis peccati secundum se, ergo Probatur

Probatur antecedens: perfectus actus penitentia secundum Concilia censetur contritio vel attritio, sed hi actus haberi possunt sine detestatione peccati secundum se, ergo: Probatur minor: ut aliquis doleat de malo aliquo praesente sufficit quod apprehendat illud ut praesens; nec enim aliud requiritur ad dolorem efficiendum, quam ut ei proponatur ut praesens objectum doloriferum, sed potest illi hoc proponi immediate, & sine aliquo alio, ergo.

III. *Ex illo alio sequeretur beatorum perfectissime agere penitentiam.* Secundò probatur: Sequeretur namque beatorum propriissime agere penitentiam, cum perfectissime oderit & detestatur peccata; quod enim aliqui dicunt esse quidem actum illum detestationis proprium actum penitentia non tamen fortiri illius denominationem nisi actu sequatur dolor, non satisfacit; Patres enim actum proprium penitentia statuunt in dolore & animi afflictione; ergo detestatio praecise & in se, non est verus actus penitentia.

IV. *Ad odium mali non requiritur ut prius ratione detur amor alicujus boni.* Dico secundò contra Coninck disp. secundà, dub. sexto, num. quadragesimo nono, & alios, ad hoc ut quis odio habeat malum aliquod non est opus ut prius ratione detur affectus voluntatis ad aliquod bonum. Probatur: ad hoc enim ut potentia aliqua feratur in objectum, sufficit quod in illo inveniat motivum formale sufficiens, sed hoc fit in praesenti, ergo non est opus actu praevio circa bonum: major constat, minor probatur, ipso facto quod intellectus repraesentet voluntati malitiam in objecto, non minus invenit haec motivum sufficiens actus averfationis & fugae; quam actus amoris & prosecutionis quando proponit ei intellectus in objecto rationem boni, ergo, &c.

V. *Si quis tantum apprehendat malum sibi conjunctum, potest de eo dolere.* Confirmatur: Popamus aliquem nihil aliud apprehendere quam malum illud, quod ei tunc conjungitur, exempli gratia ignem à quo torquetur, certè non videtur dubium quin de illo dolere possit, imò plerumque quando tormenta aut cruciatus sunt vehementes, ita absorbent & rapiunt ad se totam apprehensionem ut nihil aliud cogitare possit: quod praecipue verum habet in infante in ignem verbi gratia projecto, qui tunc nullam apprehensionem habet alicujus boni, saltem praeviam, multò minus affectu ullo praevio in illud fertur, sed solum dolet de praesenti malo, quod sentit.

VI. *Amor quidem ut plurimum praecedit, & est radix aliarum passionum.* Verum quidem est, amorem ut plurimum praecedere, & esse quasi radicem aliarum passionum, hoc tamen non ita est necessarium, ut contrarium subinde non contingat, nec est ulla ratio cur si cui immediate proponatur malum, non possit illud odisse, sicut amat bonum.

VII. *Obje. Ne quis intellectus judicare aliquid esse falsum, nisi prius iudicet aliquid esse verum, ergo idem suo modo est de voluntate.* Dices primò cum P. Coninck citato: sicut se habet intellectus respectu veri & falsi, ita se habet voluntas respectu boni & mali, sed intellectus non potest cognoscere aliquid esse falsum, ut iudicare falsum esse Leonem esse lapidem, nisi prius cognoscat quid sit Leo, quid lapis; ergo nec voluntas odisse aut fugere malum, nisi prius amet bonum. Negatur tamen consequentia: ut enim voluntas feratur per modum fugae in objectum aliquod, sufficit quod in eo proponatur illi per intellectum ratio mali; tunc enim sufficiens habet motivum talis actus, nec requiritur alius praevius actus voluntatis. Intellectus verò cum veniat in cognitionem falsi per discursum, debet regulariter loquendo prius habere duos actus iudicii tanquam praemissas, ut in hoc syllogismo in Camestres: Omnis Leo est animal, nullus

lapis est animal, ergo nullus lapis est Leo; vel in Celarent: Nullum animal est lapis, omnis Leo est animal, ergo nullus Leo est lapis. Addo tamen si non habeatur per discursum non requiri ad cognoscendum Leonem non esse lapidem nisi claram apprehensionem terminorum: unde non magis requiritur iudicium praevium de verò ad cognoscendum falsum, quam actus voluntatis circa bonum, ut fugiat malum.

Dices secundò: Ideo quis odit malum, quia amat bonum oppositum. Confirmatur primò: ideo doleo de malo amici quia amicus est, ergo quia prius amatus, alioqui cur magis doleam de malis amici, quam inimici. Confirmatur secundò: non minus subordinatur odium mali amori boni, quam electio medii intentioni finis, sed electio supponit intentionem finis praeviam; ergo & odium mali supponit praevium amorem boni.

Ad objectionem negatur antecedens universaliter loquendo, sed ideo odit quis malum, quia malum seu disconveniens est, vel quia ut tale apprehenditur, nec est opus ullo alio motu voluntatis praevio. Verum est quidem hunc, ipsum actum ut plurimum esse aliquo modo amorem, nam licet ille actus respectu mali sit fuga respectu tamen personae est amor, saltem interpretative.

Eodem modo respondetur ad confirmationem: Licet enim plerumque praecedat amor respectu amici, de cuius malis dolemus, non tamen semper est necessarium, sed sufficit quod repraesentetur homo ille ut amore dignus, & malum aliquod ad eum pertinens, ut malum illud odio habeamus; sic enim actus ille habere potest duplicem rationem, saltem interpretative, nempe odii seu fugae respectu mali & benevolentiae respectu alterius, quem per hunc actum aliquo modo diligimus: sicut enim idem actus est amor concupiscentiae respectu finis *cujus gratia*, nempe boni concupiti, & benevolentiae, seu amicitiae respectu personae seu finis *cui*, ita idem actus odii esse potest fuga respectu mali, & complacentia respectu personae.

Ad secundam etiam confirmationem dico, omnem electionem non necessario supponere actum praevium intentionis: nil enim vetat eundem actum esse simul electionem respectu medii, & intentionem respectu finis, potest namque aliquis, videns sibi possibile esse consequi talem finem per tale medium, eodem actu velle & finem & medium, seu finem per hoc medium. Deinde est diversa ratio, nam medium ut medium non est appetibile secundum se, sed solum propter finem, at verò malum non minus videtur esse posse instar finis respectu actus fugae, quam bonum respectu actus prosecutionis.

Dico tertio: Proprie dicitur dolor de malo aliquo, non est stricta detestatio illius. Probatur: Si enim in propria acceptione sumantur haec voces, dolor est de malo ut aliquo modo praesente, & conjuncto, detestatio verò est fuga ejusdem mali, vel ut imminetis seu futuri, vel ut praeteriti, modo statim explicando

VIII. *Obje. Ideo odit quis malum, quia amat bonum oppositum.*

IX. *Resp. Ideo ut plurimum odisse aliquem malum, quia malum est.*

X. *Ut quis doleat de malo amici quia amicus est, non semper praevie requiritur amor ejusdem amici.*

XI. *Omnia etiam electio non supponit necessarium praeviam intentionem.*

XII. *Dolor proprie dicitur de malo aliquo, non est stricta illius detestatio.*

SECTIO QUARTA.

Declaratur in quo actus Pœnitentiæ consistat.

I. Rigorofus actus Pœnitentiæ includit, & dolorem & delectationem peccati commissi.

Dico itaque quartò: Actus Pœnitentiæ propriè dictus includit & dolorem & delectationem peccati commissi. Ad probationem conclusionis notandum: Sicut circa bonum, ita & circa malum varios distingui animi affectus: quoad præfens notasse sufficit Amorem esse de bono secundum se, Delectationem de bono præfente, seu possessio, Desiderium de bono absente, sive secundum quod necdum est, sicque desiderat quis, ut sit hoc instanti, vel pro instanti aliquo sequente, seu ut fuerit pro aliquo tempore antecedente. Sic e contra circa malum amor correspondet odium, quod versatur circa malum secundum se, delectationi opponitur dolor seu tristitia, tandem desiderio opponitur fuga, quæ vel est mali nondum positi, sed imminenti, & dici potest quasi desiderium ut tale malum non inest, vel est respectu mali præteriti, seu desiderium ut tale malum non fuerit, seu non fuerit commissum, & hic actus in secundo sensu vocatur peculiariter delectatio.

II. Actus Pœnitentiæ consistit in solâ delectatione.

Quod ergo non consistat actus Pœnitentiæ in solâ delectatione probatur; Sancti etenim in cælo perfectissimè delectantur peccata, quæ in hac vitâ commiserunt, & tamen non agunt pœnitentiam eo modo quo Scriptura & Patres nobis pœnitentiam describunt, ab omnibus siquidem ad pœnitentiam requiritur dolor aliquis, *Scindite corda vestra*, Joëlis secundo, item vocatur plangens, afflictio, &c. quæ in illum statum non cadunt, imo æquè principaliter de conceptu pœnitentiæ est dolor ac delectatio.

III. Deinde, actus Pœnitentiæ non est solus dolor.

Quod etiam actus Pœnitentiæ non sit solus dolor, sed includat delectationem probatur, secundum communem quippe modum explicandi actum Pœnitentiæ, est hujusmodi affectus, *Quantum est ex me nollem peccasse*, seu *utinam non peccassem*, vel aliud simile, sed hic actus est delectatio peccati ut præteriti, uti constat; optat enim ut non fuerit, qui actus est fuga, seu desiderium de absentia peccati pro tempore jam transacto.

IV. Docent Concilia & Patres, actum Pœnitentiæ esse delectationem peccati præteriti.

Secundò probatur: Concilia siquidem & Patres semper asserunt actum Pœnitentiæ esse delectationem ac retractationem peccati præteriti, &c. sic enim loquitur Concilium Tridentinum sessione decima-quartâ, capite quarto: *Contritio*, inquit, *est animi dolor ac delectatio de peccato commissio*: deinde paulo post ait esse *odium vitæ veteris*, ibique affert ex Scripturâ locutiones eorum qui agebant pœnitentiam, *Tibi soli peccavi*, *recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime meæ*, &c. quæ feruntur in præteritum. Unde Sanctus Thomas hic, quæst. 85. art. primo, ad secundum ait, Pœnitentiam respicere turpe factum ut præteritum: & ad tertium loquens de Pœnitentiâ ait: *Est dolor, seu reprobatio facti præteriti*, &c. ergo Pœnitentia, quæ talis, semper fertur in præteritum, cupiens aliquo modo, ut nunquam fuerit. Ex quibus constat Sanctum Thomam, non ita affirmare Pœnitentiam esse dolorem, ut excludat delectationem. ulterius confirmatur conclusio, nam eum secundum omnes Pœnitentia sit retractatio, retractatio autem

semper sit de facto aliquo præterito, pœnitentia ut pœnitentia necessariò tendere debet in præteritum quæ præteritum.

Dico quintò: Hæ duæ rationes identificatæ reperiuntur in eodem actu, qui proinde simul est delectatio & dolor, nec opus est duobus actibus realiter distinctis. hoc modo optimè salvantur locutiones Conciliorum & Patrum, dum dicunt contritionem esse dolorem ac delectationem; unicus enim indivisibilis actus in se utramque rationem complectitur, sicut idem actus simul est visio albedinis & nigredinis. Deinde congruè hac ratione explicatur actus Pœnitentiæ, quo quis dicit, *vellem quantum est ex me non peccasse*; simul enim per eundem actum tristatur ac dolet de malo illo, & illud olim commissum retractat, seu quantum est ex se optat non fuisse. Conclusio ulterius probabitur solutione argumentorum.

Objicies primò: Hæ duæ rationes non possunt in eodem actu identificari; delectatio enim fertur in malum absens, seu præteritum quæ tale, dolor autem in illud ut præfens, non potest autem idem esse præfens & præteritum, sicut nec potest quis simul delectari de bono aliquo, & illud desiderare; delectatio enim fertur in illud ut possessum, desiderium ut in absens, seu non possessum. Contra: Ergo nec duobus actibus potest quis ferri hoc modo in malum, quod tamen negat adversarii, cum nec duobus actibus possit delectari de bono, & illud desiderare, cum objectum delectationis tollat objectum desiderii, & e contra, simul quippe non possunt esse præfens & absens, seu præfens & non præfens: si autem illi actus possunt simul stare in voluntate, poterunt identificari, sicut ob eandem rationem potest fides & scientia in eundem actum coalescere.

Respondetur itaque, nullam in hoc reperiri ex parte objecti repugnantiam, quid enim vetat ut quis simul doleat de gravi aliquo malo, quod patitur, & tamen optet quantum est ex se, seu si fieri posset nunquam fuisse, imo hæ duæ tendentiæ voluntatis videntur maximè subordinatæ, & se invicem inferre; maximè enim connaturale est, ut dum quis ob facinus aliquod commissum, grave malum patitur, non solum doleat de malo quo gravatur, sed ut optet nunquam facinus illud perpetratum fuisse; imo, ut dixi, objectum actus Pœnitentiæ communiter assignatur hujusmodi, nempe *Vellem non peccasse*. Ad do circa bonum videri posse voluntatem hoc utroque modo, & consequenter eodem actu versari; ita enim potest gaudere & delectari de bono præfente & possessio, ut tamen optet illud antea fuisse, & consequenter fertur in illud ut præfens pro hoc tempore, & ut absens pro alio.

Objicies secundò Concilium Tridentinum sessione 14. canone quinto, ubi dicit actum quo quis dolet de peccatis esse liberum, at si requiratur etiam delectatio non erit dolor ille liber, cum necessariò sequatur ad delectationem. Contra: Hoc argumentum solvi debet ab omnibus; in omni enim sententiâ, saltem præcedere potest hæc delectatio, sive sit de conceptu intrinseco pœnitentiæ, sive non, cum Concilium Tridentinum sessione decima-quartâ, eodem canone quinto dicat, dolorem illum parari per delectationem.

P. Coninck itaque disp. primâ de Pœnitentiâ, dubio secundo, numero duodecimo, ob hoc argumentum

V. Hæ tamen duæ rationes, delectatio scilicet & dolor, in eodem actu reperiuntur identificatæ.

VI. Dices: Delectatio & dolor non possunt in eodem actu identificari.

VII. Dico itaque nullam in hoc esse repugnantiam.

VIII. Dices: Ergo dolor ille non erit liber, cum necessariò sequatur ad delectationem.

IX.

SECTIO QUINTA.

Vtrum actus Pœnitentiæ sit conditio-
natus, an absolutus?

Primus ergo argumentum dicendum ait, actum Pœnitentiæ completum involvere utrumque actum, nempe & detestationem & dolorem, & illam esse magis liberam, hunc autem participativè ab illâ: sicut, inquit, actus Fidei in ratione suâ completâ perfectæ virtutis includit, non actum intellectus tantum, sed voluntatis, à quo actu habet rationem liberi. Quemadmodum ergo fides censetur libera, quia potest credens ab actu fidei cessare, cessando ab actu voluntatis, ad quem sequitur, ita & dolor in actu pœnitentiæ, esto præcedat detestatio.

X. At verò in nostrâ sententiâ nulla videtur difficultas: dicimus enim eundem actum esse simul detestationem & dolorem; est enim actus pœnitentiæ recessus à priori vitâ, cum quodam animi cruciatu, seu detestatio dolorosa, quæ utraque ratio in illo actu reperitur identificata; unde non minus liber ibi est dolor quàm detestatio, cum sit idem cum illâ, sicut quando eadem actio est simul intentio & electio. Adde, Concilium ibi loqui de libertate à coactione, & solum velle ut dolor ille sit voluntarius, seu spontaneus, non coactus. Tandem, licet frequenter contingat detestationem esse causam doloris, quando actus sunt distincti, existimo tamen posse dolorem esse causam detestationis; ex eo enim quod quis doleat de malo gravi quod patitur, videtur connaturalissimè induci ad detestandam illius causam.

XI. Objicies tertio, hinc sequi eum, cui revelatum esset peccata ei esse remissa, non posse elicere actum pœnitentiæ cum dolere non possit. Respondetur, hoc non magis urgere nos, quàm illos, qui constituunt actum pœnitentiæ in solo dolore. Primò itaque transeat consequentia; si enim non possit de iis dolere, nil incommodi quod actum pœnitentiæ circa illa amplius elicere non possit, cum juxta Scripturam, Patres, & Concilia actus pœnitentiæ sit dolor, planctus, afflictio animi, &c. ulterius tamen dico, probabile videri illum, qui semel peccavit, posse per se loquendo, semper dolere, cum hoc ipsum quod est peccasse, & innocentiam perdidisse, sit causa sufficiens doloris. Unde ait Hieremias Propheta, & applicari à Patribus solet animæ quæ peccavit: *Vide quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum.*

XII. Dices; ergo & Sancti in cœlo possunt dolere, cum adhuc maneat in ipsis peccasse, nec tolli unquam possit. Respondetur: ex parte objecti nihil iis deesse, sed quia sunt in statu beatitudinis, qui in bonorum omnium complexione consistit, nihil dolorosum admittunt; beatitudo enim tanquam quid bonum, requirit integram causam.

XIII. Hinc infero: actum pœnitentiæ esse actum fugæ, vel puræ, ut vult Vasquez & alii nonnulli, vel saltem mixtæ seu per modum fugæ simul & prosecutionis, nempe ita ut idem in re sit nolle malum, ac velle illius negationem; nolle enim seu odisse malum est velle illius destructionem, seu negationem, & non esse illius. Sed nostrâ in præsentia nil refert quid hac in re dicatur, quæstio enim Philosophica est, & non magni momenti.

I. **C**ONDITIONATUS inquam, ex parte objecti, seu qui feratur in objectum conditionatum, non ex parte subjecti, actus siquidem debet absolute esse, non solum sub conditione; quod enim sub conditione est, non est de facto, sed solum indicat quid foret, si poneretur talis conditio, ut si tale quid contingeret ego gauderem, dolerem, &c.

II. Dico primò contra P. Hurtado disp. decima-quartâ de Animâ, sect. primâ, num. quinto, dari in intellectu actus quosdam conditionatos ex parte objecti. Probatur: hi actus: *Si paries est albus, est segregativus visus, si Sol lucet dies est;* & alii hujusmodi, sunt actus conditionati, non ex parte subjecti; hoc enim implicat, nam verè judicat diem esse, non absolute, sed sub hac conditione, nempe si Sol luceat, sed ex parte objecti, id est posito quod Sol luceat est dies. Quod verò hic actus: *Si Sol luceat, dies est;* & alii hujusmodi sint judicia, & non merè apprehensiones ut aliqui volunt, videtur clarum, nam hic actus: *Si Sol lucet, dies est;* potest esse una ex præmissis in syllogismo, unde si addatur minor, *Sed Sol lucet, optime infertur, ergo dies est;* ergo ille actus non est simplex tantum apprehensio, sed judicium, cum syllogismus non componatur nisi ex judiciis.

III. Ad tollendam verò æquivocationem, quæ in re hac, per se obscurissimâ, facile incurritur: notandum diversas esse has propositiones: *Si Sol lucet, dies est;* & *Si Sol lucet, judico diem esse;* primus enim actus frequens est, & conditionatus ex parte objecti, quo judicat diem esse, non absolute & nullâ apposita conditione, sed posito quod Sol luceat: unde aliâ ratione ex parte modi tendendi judicat quis diem esse per hunc actum: *Si Sol lucet dies est,* ac per hunc, *dies est;* hic enim absolute assentitur huic objecto, ibi non nisi apposita conditione idem judicat.

IV. In secundo autem actu (quem tamen ponit Pater Hurtado citatus pro exemplo actus conditionati) aperta latet æquivocatio: vel enim dicit, *Si Sol lucet, judico diem esse,* ita ut sensus sit, *Si Sol lucet, judico, sin minus, non judico;* quæ est implicatio in terminis; tunc enim esset conditionatum judicium ex parte subjecti, cum tamen hoc ipsum sine aliquo judicio haberi non possit.

V. Alium sensum habere potest hæc propositio: *Si Sol lucet, judico diem esse;* nempe ita ut sit judicium absolutum reflexum de alio judicio conditionato ex parte objecti quo judico diem esse, si Sol luceat, sed hujusmodi actus reflexi rarè & vix nisi dedita opera eliciuntur; nec enim quando quis judicat de aliquo objecto, reflectit supra suum actum, & in actu signato judicat se judicare. Idem suo modo dicendum est de hoc & similibus actibus: *Si paries esset albus, judicarem illum esse segregativum visus;* hic enim actus est absolutus, ex parte subjecti; est enim actus quasi reflexus, quod absolute judico quid judicaturus essem, si paries esset albus.

VI. Dices cum Patre Hurtado, non posse sensus ferri conditionatè; nec enim potest visus habere hunc actum: *Video colorem si est, seu si existit;* quærit ferri

*conditionati
in objecta,
nullum de-
ducitur ar-
gumentum
ad intel-
lectum.*

ergo nec intellectus. Nulla consequentia, nec enim valet a sensu in suis actibus ad intellectum in suis, utpote qui multo abstractius procedit, & ferri potest, non in praesens solum sed existens in quacumque distantia, ad praeteritum etiam & futurum, ad pure possibile, imo & impossibile, quae sensui non competunt. Ut ergo intellectus assentiatur alicui objecto, sufficit quod habeat veritatem quacumque ratione sibi inexistentem, sive absolute, sive conditionate, unde sicut absolute actu dicere possum: *Paries est albus, ergo est disgregativus visus*; ita & conditionato: *Si paries est albus, & disgregativus visus*; non minus enim verum est unum quam alterum, sic e contrario ad dissensum sufficit, rem quovis modo non ita se habere; sic enim actu absolute disensus dicimus: *Paries non est albus, ergo non est disgregativus visus*; vel conditionato: *Si non est albus, non est disgregativus visus*.

VII.
*Etiam ex
parte volun-
tatis dari
possunt huius-
modi
actus con-
ditionati.*

Dico secundò: Etiam ex parte voluntatis dari posse huiusmodi actus conditionatos: ita Suarez hic, disputatione tertiâ, sectione tertiâ, & alii plerumque. Probatur: sicut enim intellectus dicit: *Si paries est albus, est disgregativus visus, si sol lucet, est dies, &c.* & fertur per assensum in objectum, non absolute, sed ut conditionate vestitur talibus vel talibus circumstantiis, ita quidni idem facere poterit voluntas: unde nulli actus frequentiores quam huiusmodi: si Petrus a me petierit dabo illi librum, si navis appulerit dabo eleemosynam, &c. ubi nec in eleemosynam, nec in donationem libri fertur omnino absolute, sed solum sub tali vel tali conditione. Nulla autem est ratio dicendi huiusmodi actus esse simplices complacentias, magis quam hunc actum intellectus, si paries est albus, est disgregativus visus, & similes, esse simplices apprehensiones, quod tamen dici nequit, ut ostendimus, cum sint praemissae in syllogismo.

VIII.
*Ostenditur
dari diver-
sum modum
tendendi in
voluntate
actuum ab-
solutorum
& conditio-
natorum.*

Quare diversi ex modo tendendi sunt hi actus: *Volo dare eleemosynam quia navis appulit, & volo dare si appulerit*; primus est absolutus, secundus conditionatus, non ex parte subiecti (sic enim dicere deberet: *Volam dare eleemosynam ubi navis appulerit*, vel aliquid huiusmodi, quod indicaret voluntatem non praesentem, sed futuram, tali conditione positâ) sed objecti, hoc est volo jam, sub tali tamen conditione.

IX.
*Quid censetur
dari de hoc
actu: Vellem
non peccasse,
si esset possi-
bile.*

Major difficultas est de hoc & similibus actibus: *Vellem non peccasse, si esset possibile, &c.* sed de hoc etiam actu videtur mihi probabile, esse conditionatum ex parte objecti. Haec est sententia Sancti Thomae, tum alibi, tum primâ secundâ, quaestione decima tertiâ, articulo quinto, ad primum, ubi dicit: *Licet voluntas simpliciter completa non possit esse nisi circa possibile; at verò, inquit, alia voluntas potest esse circa impossibile, & vocari, inquit, solet velleitas, quia scilicet aliquis velle illud si esset possibile.* Ratio est, quia sicut potest actus voluntatis ferri in objectum sub conditione futurâ, ut jam ostensum est, ita nil vetat, quo minus aliquo actu ferri possit in impossibile, conditionate saltem, nempe si esset possibile, & forte aliis terminis explicari hic actus potest: *Vtinam non peccassem quantum est ex me, seu si esset possibile.*

X.
*Obicitur Actus
Poenitentiae
debet esse ef-
ficax, ergo
veritari ne-
quit circa
impossibile.*

Dices: Esto possibilis sit huiusmodi actus, poenitentia tamen in eo consistere non potest; debet enim secundum omnes esse efficax, actus autem efficax circa impossibile dari nequit. Respondetur: Non requiri ut actus poenitentiae hoc sensu sit efficax, nempe ut efficiat peccatum

illud non fuisse; hoc enim stultum esset, ut ait Sanctus Thomas hic, quaestione octogesima quinta. Hoc ergo solum sensu actus poenitentiae est efficax, quod excludat voluntatem peccandi de cetero; hoc enim modo efficaciter avertit voluntatem ab effectu peccandi, nam ut optime advertit Suarez hic, disp. tertiâ, sectione tertiâ, num. quinto, & sexto, nil vetat actum conditionatum, licet sit inefficax respectu unius, posse tamen esse efficacem respectu alterius, & sic contingit in praesenti, nam dolor ille & detestatio peccati praeteriti est vel formaliter vel virtualiter propositum postea non recidendi in peccatum.

Sicut ergo supra diximus de veritate respectu intellectus, ita nunc de voluntate asserimus, posse illam ferri in quodcumque bonum sive verum sive apparens, sive possibile sive existens, sive absolutum sive conditionatum, & sicut illud requiritur & sufficit ad actum absolutum, ita hoc ad conditionatum; ad huiusmodi enim actum non est necessarium, ut bonitas insit vel apprehendatur inesse objecto absolute, sed dependenter à conditione, ut hic contingit.

Hinc infero primò contra Scotum in quarto, distinct. decima quarta, quaest. secundâ, actum saltem primum poenitentiae non esse voluntatem infligendi sibi poenam pro peccato admisso, qui consequenter ait, actum primum poenitentiae esse actum prosecutionis respectu scilicet huius poenae, quae in his circumstantiis concipitur ut bona. Sed contra hoc est: Vel enim per poenam hic intelligit Scotus punitionem aliquam externam in vindictam peccatorum infligendam, & hic actus non est perfectus & primarius actus poenitentiae, cum stare possit cum affectu peccandi; vel per poenam intelligit Scotus dolorem & tristitiam internam, & tunc etiam ille actus licet aliquo modo spectet ad poenitentiam, non tamen est primarius actus illius, tum quia actus imperans aliquam virtutem non sortitur rationem illius virtutis, sic actus imperans actum Charitatis vel obedientiae non est Charitas nec obedientia ut constat, ac proinde neque actus imperans dolorem est dolor, & consequenter nec actus primarius poenitentiae, quem Concilia & Patres statuunt in dolore, planctu & tristitia, ut vidimus.

Deinde potest dari actus contritionis, seu doloris sine huiusmodi actu imperante; ad hoc enim ut quis doleat de malo aliquo, sufficit malum illud voluntati proponi, sed in illo consistit perfectissima poenitentia, ergo hoc imperium est plane extra conceptum perfecti actus poenitentiae, actus quippe poenitentiae primarius non est voluntas destruendi peccatum, sed ipsa ejus destructio in actu exercito, vel formaliter, vel dispositivè, ut est actus doloris.

Infero secundò contra eundem Scotum, multo minorem probabilitatem habere quod ait, dolorem scilicet esse quid ab extrinseco impressum voluntati, & non actum internum ac vitalem contrarium enim videtur manifestum, possumus enim pro libito de objecto aliquo vel dolere vel gaudere, absque eo quod quidquam ab extrinseco imprimatur. Deinde praecipiantur nobis actus doloris & gaudii, ergo sunt actus liberi, & consequenter vitales, ergo non ab extrinseco; sed proveniunt sicut alii actus vitales ex propositione objecti per intellectum.

XI.
*Voluntas
ferri potest
in quodcum-
que bonum.*

XII.
*Actus pri-
marius Poe-
nitentiae non
est voluntas
infligendi si-
bi poenam.*

XIII.
*Dari potest
actus Poe-
nitentiae sine
illo actu im-
perante.*

XIV.
*Dolor non
est quid ab
extrinseco
impressum
voluntati.*

SECTIO SEXTA.

In quo fitus sit conceptus specialis virtutis Penitentia.

I. Docet Sotus specialem virtutem Penitentia esse absolutam necessariam ad salutem.

SOTUS in quarto, dist. decima-quarta, quaest. secundâ, art. secundo, ait, ita esse necessariam virtutem specialem penitentia ex peculiari motivo procedentem, ut sine eâ peccator nullus salutem consequi possit. Sed contra, nam ad salutem consequendam sufficit quod peccatum retractetur per actum propriae virtutis in Sacramento, nam ad eandem virtutem spectat juxta Theologos amare bonum aliquod seu honestatem, & odisse malum ei contrarium, & consequenter honestatis illius violationem, unde qui commisit peccatum irreligiositatis aut intemperantiae, si de iis doleat ex motivo speciali virtutum religionis & temperantiae, consequetur eorum remissionem in Sacramento. Hoc etiam fieri potest per alias virtutes, quae procedunt ex motivo universaliori, ut sunt obedientia, gratitudo, &c. cum enim in peccato reperiant inhonestatem sibi contrariam, possunt illam detestari ex motivo sibi proprio, ergo non est simpliciter, seu necessitate medii necessaria specialis virtus penitentiae ad salutem consequendam.

II. Datur specialis virtus Penitentia.

Hoc tamen non obstante datur peculiaris aliqua virtus penitentiae, quae non consistit in collectione omnium aliarum virtutum, & peccatum ex universaliori motivo detestatur: quod vel exinde probatur, quia qui diversi generis peccata commiserunt non possunt statim de iis omnibus ex speciali cujusque motivo dolere, sed sufficit quod ea sub generali aliqua ratione retractent. Quanam ergo haec sit virtus, & quod illius motivum formale in praesenti inquirimus. Ut autem clarè procedamus, dubitatur quanam illa virtus sit quae peculiariter ordinatur ad peccatum detestandum, prout offensa & injuria est contra Deum; hanc enim si invenerimus, invenimus penitentiam.

III. Nulla apparet ratio convincens habitus infusus virtutum moralium, vel inter se, vel à Charitate distincti realiter.

Notandum verò: Licet nullum sit argumentum convincens ad statuendos habitus virtutum moralium infusarum realiter vel inter se vel à Charitate distinctos, tum quia omnes simul, & inter se & cum Charitate semper infunduntur & destruantur, tum quia non sunt sicut habitus acquisiti qui ordinantur non ad dandum esse simpliciter, sed facile, habitus verò infusi sunt instar potentiae, sicut ergo ad omnes actus eliciendos datur unica potentia naturalis, ita & quidam una supernaturalis. Certè stando praecise in ratione, nunquam eorum distinctio convincetur: cum tamen e contra nec sit evidens ratio convincens non distinguere, & Spem à Charitate, & reliquis distinctam esse certum sit, non est cur, ob auctoritatem communem Theologorum cum Sancto Thoma, hos habitus non distinguamus, saltem illos qui habent motiva formalia totalia distincta, sicut in Spe & Charitate videmus.

IV. Actus unius virtutis imperari potest ab alia virtute.

Notandum secundò: Actum unius virtutis posse imperari ab alia, & hac ratione censeretur actus illius virtutis, nempe actus imperatus, atque ita non solum actus imperfectioris virtutis potest imperari à perfectiore, sed etiam actus perfectioris ab imperfectiore, ut supra notavimus: sic non tantum Charitas, Religio, & aliae nobilissimae

R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. II.

virtutes imperant actus omnium aliarum virtutum, sed etiam amor erga proximum imperare potest actum Charitatis aut Religionis, ut si quis ob bonum aliquod proximi votum emittat, aut aliud hujusmodi praestet.

Notandum tertio: Non imperativè solum ad unam & elicitivè ad aliam, sed etiam elicitivè posse eundem actum spectare ad diversas virtutes specie distinctas. Ratio est, quia cum conceptus virtutis sit in motivo ex quo fit, & nil veter eundem actum elici ex diversis motivis specie distinctis, nil etiam vetat eundem actum numero spectare ad virtutes specie distinctas: sic potest quis jejunare & ex motivo obedientiae, quia est dies praecipuus, & temperantiae ob honestatem scilicet, quae in actione illa relucet: sicut è contra contingit in peccatis, idem quippe actus est furtum & sacrilegium. Quod à fortiori constat in circumstantiis generalibus in omni peccato repertis, ut inobedientiae, ingratitude, &c.

V. Idem actus potest elicitivè spectare ad diversas virtutes.

Mihi hac in re probabilius videtur non esse necessarium statuere habitum penitentiae distinctum ab omnibus aliis virtutibus, sed esse eandem virtutem cum iustitiâ, peculiariter verò fortiori nomen penitentiae, prout specialiter habet munus detestandi peccatum commissum sibi, prout est injuria contra Deum, & jus ejus laedit: ita Suarez hic, disp. secundâ, sect. tertiâ, num. quarto, & in re Conink disp. primâ, dub. quarto, num. vigesimo-tertio, licet nolit esse iustitiam perfectam: quae etiam est mens Patris Vasquez hic, quaest. octogesima-quinta, articulo tertio, dub. unico, num. vigesimo-sexto. Sed utrum sit perfecta iustitia ad Deum an non, postea videbimus, saltem hi duo Auctores in hoc nobiscum conveniunt, virtutem penitentiae non distingui à virtute iustitiae hominis erga Deum, sive illa sit perfecta iustitia, sive non. Est etiam clara mens Sancti Thomae hic, quaestione octogesima-quintâ, articulo tertio & quarto, quem sequuntur Thomista: tenet etiam Tannerus, Praepositus, Valentia disp. septimâ, quaest. secundâ, puncto primo, & alii passim.

VI. Probabilius videtur habitum Penitentia identificari cum iustitiâ.

Ratio conclusionis est, nam, ut supra ostendi, Deus titulo creationis & conservationis habet in creaturas rationales jus quoddam strictissimum, non jurisdictionis tantum, quod respicitur ab obedientiâ, sed proprietatis, multo excellentius quam habeat dominus ullus creatus in servum, aut herus in mercenarium, ut obsequia ab iis aut laborem exigat: ac proinde sicut ratione hujus juris tenentur hi ex iustitiâ praestare ea quae ex hoc jure ab iis exiguntur, ita à fortiori creaturae rationales tenebuntur ex iustitiâ ea facere quae Deus ut Dominus proprietatis ab iis exigit, quae si non faciant peccant contra Iustitiam, unde peccatum est injuria & iniustitia contra Deum, ut ex Scripturâ & ratione ostensum est.

VII. Deus in creaturas rationales habet jus strictissimum.

Virtus proinde, quae ad hoc jus illatum servandum ordinatur, est virtus Iustitiae, quae peculiariter respicit jus proprietatis, sicut obedientia jus jurisdictionis, sed ejusdem virtutis est fugere malum, & jam illatum tollere, seu resarcire, cuius est proficere, seu amplecti bonum, ut commune habet dictum Theologorum, ergo eadem virtus Iustitiae ordinatur ad peccatum, prout injuria & offensa Dei est, detestandum, & ad jus Dei quantum in se est jam laesum resarciendum (quod verò laedi possit hoc jus proprietatis videtur certum, sicut & laedi potest jus jurisdictionis, cum respiciant operationes nostras liberas ut liberas)

VIII. Virtus quae ad hoc jus illatum servandum ordinatur, est Iustitia.

& sub hac consideratione habet peculiariter nomen pœnitentiæ, quam tamen denominationem in totâ suâ latitudine non sortitur. Peculiariter ergo illa virtus censetur pœnitentia, quæ ad offensam seu injuriam Dei sub ratione offensæ & injuriæ, ex speciali suo munere resarciendam ordinatur; hic enim juxta Sanctum Thomam & Theologos est conceptus virtutis pœnitentiæ, sed hoc est munus justitiæ, ergo, sicut in humanis justitia est illa virtus, quæ peculiariter ordinatur ad vitandam & impediendam injuriam nec fiat proximo, ita & si facta sit resarciendam.

IX. Varii autem sunt actus hujus virtutis, quorum aliqui supponunt peccatum, ut dolor de offensâ in Deum commissâ, voluntas absoluta illam reparandi, &c. alii non, ut propositum non violandi jus Dei, gaudium de injuriâ non illatâ, & alii: quare in totâ suâ latitudine hæc virtus non supponit peccatum, ut vult Caietanus; quod autem ex parte supponat, seu aliquos actus, nil refert; sic enim & Charitas quoad aliquem actum, nempe contritionem perfectam, peccatum similiter supponit. Potest autem virtus pœnitentiæ per aliquos suos actus imperare actus tum aliarum virtutum, tum etiam ipsius pœnitentiæ, nec externos tantum, sed etiam internos, unde subinde per actum quo voluntas efficaciter vult compensationem quantum in se est injuriæ, imperat actum vel dolorem imperfectiorem de peccatis, vel contritionem perfectam, quæ est actus Charitatis, licet nec dolor ille nec contritio, ut producantur egeant hujusmodi actu imperante, ut supra ostendimus, sed proposito objecto dolorifero, potest voluntas immediatè in illud ferri.

SECTIO SEPTIMA.

Utrum virtus Pœnitentiæ sit Iustitia propriè dicta?

I. **V**LTERIUS itaque dico, virtutem pœnitentiæ esse justitiam strictè dictam. Hæc conclusio non est ita communis ac præcedens; nonnulli enim, qui concedunt habitum pœnitentiæ esse Justitiam, negant eam esse justitiam strictè dictam, inter quos præcipuus est Vasquez hic, quæst. octogesima quintâ, art. secundo, num. trigésimo octavo, & disp. septimâ de Incarnatione; multi tamen illam tenent ut Suarez citatus, Tannerus, & alii.

II. Sanctus Thomas pro utraq; sententiâ citatur, at certè hic, articulo tertio, ubi negat justitiam hominis ad Deum, videtur non secundum intrinsecum conceptum justitiæ illam negare, sed solum secundum denominationem quandam extrinsecam, ab æqualitate personarum desumptam, ut legenti patebit, unde ob hanc causam negat justitiam propriam servi ad Dominum, uxoris ad maritum, cum tamen certum sit, servum ex justitiâ strictâ teneri obsequium Domino suo præstare, imo hoc est præcipuum exemplum, quod afferri solet in materiâ justitiæ: nec etiam est dubium, quin uxor teneatur fidem servare marito.

III. P. Lugo disp. tertiâ de Incarnatione, etsi universim non neget, posse hominem in particulari aliquo casu committere veram injuriam contra Deum, nempe quando Deus vult actum aliquem habere per tale determinatum auxilium; tunc

enim inquit, si homo non eliciat actum illum, peccat contra justitiam, non tamen inquit, obligatur ex justitiâ ad pœnitendum, cum eundem actum numero reddere non possit, alium autem æquivalentem reddere non tenetur, cum Deus faciliè eum habere per auxilia, saltem diversa possit; his enim omnibus moraliter homo resistere non potest, ac proinde Deus non habet minus in bonis ob peccatum hominis, tunc autem solum debitor tenetur satisfacere creditori, quando creditor ob opus injustum alterius habet minus in bonis. hanc sententiâ impugnavi in tractatu de Incarnatione disp. quadragésimâ tertiâ, sectione secundâ: hic tamen objectiones quasdam, quæ tum ab ipso disputatione illâ tertiâ, sect. quarta, & nonâ, tum ab aliis contra nostram sententiâ proponuntur, dissolvemus.

Objici ergo primò solent multa, quæ probent peccatum non esse injuriam strictam contra Deum, ut quòd nihil Deo sit utile, sicque nullum ei damnium per peccatum inferatur, quod quisque teneretur hanc circumstantiam in confessione aperire, quòd qui furatus est à Petro equum, teneretur Petro mortuo illum adhuc restituere Deo, quòd scienti & volenti non fiat injuria, & consequenter nec scienti & non impediendi, qualis est Deus respectu omnis peccati, quod impedire posset si vellet. Sed ad hæc latè respondi in tractatu de Incarnatione disputatione illâ quadragésimâ tertiâ, sect. quartâ. Solum hic ea proponam, quæ peculiariter contra doctrinam modò traditam faciunt.

Objicitur secundò: Jus proprietatis Dei est perfectissimum, ergo lædi non potest, esset enim jus illud perfectius, quod lædi non posset, ergo non potest dari virtus ad jus illud non lædendum, seu etiam læsum resarciendum, magis quàm castitas, seu virtus ad reprimendos motus inhonestos in Angelo. Contra primò: Ergo pœnitentia non est justitia etiam latè sumpta; si enim lædi non possit jus Dei, ergo nec ulla virtus dari ad illud læsum resarciendum, cum tamen communis sententiâ penè omnium admittat pœnitentiam esse saltem justitiam latè sumptam. Contra secundò: Ergo nec potest dari virtus obedientiæ; eodem enim modo arguere quis posset, jus jurisdictionis Dei esse perfectissimum, & consequenter violari non posse.

Respondetur itaque, utrumque jus violari posse, cum sint in ordine ad actus nostros liberos, & consequenter in ordine ad eos, qui possunt à nobis poni & non poni quando exiguntur; si autem non ponantur posita exigentiâ, violatur jus Dei. Neque hinc sequitur jus Dei non esse perfectissimum, nam de ratione perfectissimi domini moralis non est, quòd non possit physice ab aliquo impediri in usu suarum rerum, sed solum quòd habeat quis potestatem moralem aliquid exigendi, seu ita ut sine injuriâ negari ei non possit, alioqui non esset dominium morale perfectissimum, cum non esset dominium in actionibus liberis.

Objicitur tertio, & præcipuè à quibusdam Recentioribus, & maximè hoc urget P. Lugo sect. nonâ; virtus enim justitiæ respicit æqualitatem, ergo ubi implicat æqualitas, implicat justitia, seu virtus respiciens positionem æqualitatis, sed hic implicat æqualitas; non enim potest homo ad æqualitatem satisfacere pro peccato mortali, ergo nec potest ex justitiâ teneri ad satisfaciendum pro eo; nec enim teneri potest ad impossibile, ergo nec

Quidam actus hujus virtutis supponunt peccatum, quidam non.

IV. Vulgares quædam objectiones, quæ continent peccatum non esse injuriam strictam contra Deum.

V. Dices: Jus proprietatis Dei, cum sit perfectissimum, lædi non potest.

VI. Resp. Ergo jus Dei, tam proprietatis, quàm jurisdictionis, lædi posse, cum sint in ordine ad actus nostros liberos.

VII. Dices: si quis peccavit mortaliter, non potest satisfacere ad æqualitatem, ergo ad hoc non tenetur ex justitiâ.

nec pœnitentia est iustitia, cum respicere nequeat objectum impossibile. Contra, saltem potest dari pœnitentia, quæ respectu peccati venialis sit perfecta iustitia, cum ad æqualitatem possit pro illo satisfacere.

VIII.

Resp. Ergo, in omni actu iustitia non spectari, ut constitutur perfecta æqualitas.

Respondetur itaque objectum omnis actus iustitiæ non esse ut omnino ad æqualitatem satisfaciatur, sed solum quantum potest, alioqui pauper aliquis, qui debet centum, & restituere non potest nisi decem, imo putat moraliter se nunquam habiturum sufficiens ad restitutionem, hæc decem restituendo non exerceret actum veræ iustitiæ, cum per hunc actum non intendat constituere perfectam æqualitatem, sed solum quantum potest, quod autem in paupere hoc sit per accidens in peccatore per se, parum refert; si enim ille actus pro suo objecto non habeat objectum iustitiæ, sive per accidens illud non habeat, sive per se, non potest esse actus iustitiæ, ut latius diximus in tractatu de Incarnatione disputatione quadagesimâ illâ tertiâ, sect. primâ, ergo objectum actus iustitiæ non est ut satisfaciatur omnino ad æqualitatem, sed solum quantum potest.

IX.

Dices: Hinc sequi, posse quemvis satisfacere pro peccato suo mortali.

Obijcit quartò P. Lugo sect. illâ nonâ, & alii recentiores, hinc sequi, posse purum hominem satisfacere pro peccato suo mortali ex perfectâ iustitiâ: probatur sequela, ut satisfaciatur quis pro debito ex perfectâ iustitiâ non tenetur semper reddere æquale, sed quantum potest, sed potest quisvis reddere quantum potest, ergo potest quisvis satisfacere pro peccato suo mortali.

X.

Hoc argumentum continet equivocacionem.

Hoc argumentum, licet à Lugo & aliis Recentioribus magni fieri videatur, existimo tamen illud manifestam continere equivocacionem. Respondetur itaque negando sequelam, ad probationem distinguo antecedens, ut satisfaciatur ex perfectâ iustitiâ, id est ut eliciatur actum, ad quem eliciendum tenetur ex perfectâ iustitiâ, ita ut si eum non eliceret peccaret, & committeret novam injuriam seu injustitiam, concedo eum non teneri reddere æquale, seu sufficere quòd faciat quantum potest, ut satisfaciatur pro debito ex perfectâ iustitiâ, id est ut ponatur aliquid, quod in se sit dignum remissione illius debiti, non debet reddere æquale, sed sufficit ut faciat quantum potest, nego majorem, sicque concessâ minore negatur consequentia: unde nec potest nec tenetur peccator hoc modo satisfacere pro peccato suo mortali.

XI.

Duplex illa acceptio satisfactiois ex perfectâ iustitiâ, ut servius declaratur.

Dupliciter ergo sumitur actus strictæ iustitiæ, uno modo pro opere quod homo tenetur ex iustitiâ ponere, ita ut si id non ponat, committat novam injuriam, alio modo pro ejusmodi opere quod mereatur de condigno tale vel tale præmium, primum respicit æqualitatem cum obligatione, quam habet operans ad opus illud ponendum, quæ nequit esse major, quam potentia operantis, cum nemo obligetur ultra vires. secundum respicit æqualitatem cum præmio, cui si opus non sit in valore æquale, non potest illud mereri ex iustitiâ; & si alter intuitu illius det tale præmium, dat maximâ saltem ex parte gratis.

XII.

Res hac clarior redditur exemplo.

Exemplum aliquale hujus rei est: Ponamus verbi gratiâ Titium ex iustitiâ obligari ad aliquid emendum ab alio, equum verbi gratiâ, vel domum, quæ valent centum, hic non habet præmium sufficiens, dando tamen quod habet, exercet actum veræ iustitiæ, seu quod ex verâ iustitiâ facere tenetur, alioqui de novo peccaret contra iustitiam, sicque hoc faciendo constituit unam æqualitatem, nempe cum suâ obligatione, quam

adæquat, alter tamen non tenetur ex iustitiâ dare equum vel domum, quia non constituitur secunda æqualitas, nempe cum præmio, & si det, gratis dat, saltem quoad id quo res illa superat pretium solum, ergo universim non valet hæc consequentia, operatur aut satisfaciatur ex iustitiâ, etiam perfectâ, ergo meretur ex iustitiâ præmium, aut remissionem injuriæ, pro qua operatur, vel satisfaciatur.

Urgebis: Si Petrus Paulum affecit injuriâ, vel abstulit ab eo centum, si reddat decem aut levem aliquam satisfactionem faciat pro injuriâ, non valens prestare amplius, tenetur Paulus totum debitum ei & injuriam remittere, ita ut injuriam ei faceret, si non remitteret; ergo alter satisfecit ex iustitiâ, ergo & Deus, positâ satisfactione hominis, tenetur peccatum illud remittere.

Sed contra: Hoc enim ab omnibus solvi debet; nullus enim, credo, dicit Petrum qui centum abstulit, & non potest restituere nisi decem, hæc restituendo satisfacere ad æqualitatem respectu debiti materialiter sumpti, seu tantum quantum abstulit, sed tantum debiti formaliter sumpti, seu quantum hic & nunc tenetur restituere.

Respondetur ergo, debere quidem Paulum in eo casu condonare reliquum debiti, non intuitu hujus solutionis, quasi hæc mereretur ex iustitiâ illius condonationem, sed aliunde, nempe ob impotentiam debitoris, sicque faceret Petro injuriam, si hic & nunc pro reliquo debito quidquam exigeret, cum fiat semper injuria dum aliquid ab eo exigitur, quod non potest solvere, imo etiam si nihil omnino solvisset, teneretur Paulus hoc sensu ex iustitiâ illi debitum condonare, id est non potest aliquid ab eo per modum restitutionis exigere, & si exigeret faceret ei injuriam, cum quisvis jus habeat ne exigatur ab eo ut solvat aliquid, quod solvere non potest.

Hic ergo iterum manifesta involvitur equivocatio dum dicitur, solutis decem, teneri creditorem ex iustitiâ condonare reliquum debitum; dicimus enim eo solum modo teneri ex iustitiâ, quo teneretur si nihil omnino solvisset, si nihil posset solvere: unde etiam ante solutionem illorum decem, tenebatur ex iustitiâ remittere reliquum debitum, & solum exigere decem. Per solutionem itaque decem non extinguitur nisi jus creditoris ad exigendum illa decem, jus autem ad reliqui debiti exactionem per hanc solutionem extingui non potest, sed antea fuit extinctum per impotentiam debitoris.

Et hoc de satisfactione per modum restitutionis, nam alia potest ab homine illo exigi: si enim abstulit centum furto, & non potest restituere nisi decem, imo nihil omnino, ad nihil restituendum tenebitur, adhuc tamen punietur vel morte, vel aliâ poenâ juxta gravitatem delicti. Sic etiam se res habet in peccatore respectu Dei; quando enim commisit peccatum aliquod mortale contra Deum, debet Deo satisfacere quantum potest, idque ex iustitiâ, ita ut novum peccatum contra iustitiam committat, si satisfactionem, quam Deus exigit, non exhibeat, si tamen vel exigam exhiberet, ut si esset in statu puræ naturæ, vel nullam, ut si statim post peccatum commissum incideret in amentiam, aut moreretur, tunc in hoc postremo casu ad nullam teneretur, nec peccat denuò nullam exhibendo, punietur tamen, non quòd omittat satisfactionem, sed ob peccatum prius commissum.

XIII.

Dices: Si Petrus satisfecit quantum potest Paulo, debet hic ei remittere injuriam, ergo & Deus peccatori.

XIV.

Ostenditur hoc argumentum ab omnibus solvi debere.

XV.

Quo titulo in hoc casu tenetur Paulus condonare reliquum debiti.

XVI.

In hoc quoque argumento manifesta apparet equivocatio.

XVII.

Præter satisfactionem per modum restitutionis, alia etiam est satisfactio.

XVIII.
Si peccator
actum attri-
tionis super-
naturalis
eliciat, facit
id ad quod
tenetur ex
iustitiâ.

Unde si quis eliceret actum attritionis super-
naturalis, quam Deus in satisfactionem aliquam
ab eo exigeret, licet eliceret actum veræ iustitiæ,
seu ad quem ex verâ iustitiâ tenetur, & hoc sen-
su satisfaciatur ex iustitiâ, id est adæquet hac in
parte suam obligationem, non tamen satisfaciatur
ex iustitiâ hoc sensu, ita scilicet ut ponat aliquid
quod ex iustitiâ meretur remissionem illius pec-
cati; nihil enim hanc condignè meretur, quod
non sit æqualis valoris cum illâ. Et quamvis de
facto Deus positâ contritione peccatum semper
remittat, hoc tamen facit ex misericordiâ, & ob
meritum solum de congruo, & adhuc illâ positâ
posset sine injuriâ peccatum illud in æternum pu-
niri. Quare licet peccator eliciendo actum at-
tritionis, vel contritionis, quem Deus ut Do-
minus proprietatis ab illo exigeret, satisfaceret
huic novæ exigentiæ, non tamen antiquæ obli-
gationi ad pœniam, quam contraxit per pecca-
tum prius commissum.

XIX.
Dices: Nul-
li circum-
stantiam in-
juriæ non
norunt, ergo
nequeunt ex
illo motivo
agere pœni-
tentiam.

Objicit quintò P. Lugo disp. tertiâ, sect. ter-
tiâ: ut hæc circumstantia injuriæ inducatur in
actum, deberet cognosci, sed hæc circumstantia
à plurimis ignoratur, ergo illi non peccant pec-
cato injuriæ, ergo nec possunt ex illo motivo
agere pœnitentiam. Respondetur primò, in il-
lis per accidens esse quòd non possint agere pœ-
nitentiam, ex illo motivo, quod non norunt,
inde tamen non sequitur non dari ejusmodi vir-
tutem moralem, quæ per se ordinatur ad hunc
finem, sicut infantibus in Baptismo infunduntur
simul cum gratiâ dona & virtutes, quibus tamen
per accidens tunc uti non possunt: quemadmodum
homines dormientes, & jam in amentiam
prolapsi adhuc retinent virtutes infusas, licet per
accidens tunc iis uti non possint. Respondetur
secundò, rarissimè contingere ut quis non norit
hanc circumstantiam, aliquâ saltem ratione, &
de illâ in aliquibus saltem peccatis reflectat; ad
hoc enim sufficit quòd universim norit Deum esse
Dominum & se servum ejus, quod penè lumine
naturæ tam notum est, ac esse Deum. Respon-
dent aliqui tertio, saltem implicitè hoc cognosci,
quod sufficit, inquit, ad rationem injuriæ ge-
neratim sumptæ.

XX.
Dices: Ergo
tenetur pec-
cator statim
pœnitere.

Objicies sextò: Si quis ex iustitiâ teneatur satis-
facere pro peccato, ergo statim tenetur pœ-
nitere, sicut in humanis tenetur statim restituere,
ubi commodè potest. Respondetur, satisfactio-
nem seu reparationem juris divini læsi, quæ fit
per pœnitentiam, non esse per modum restitu-
tionis, cujus præceptum obligat, ut dici solet,
semper & pro semper; nec enim qui non elicit
actum præceptum Charitatis aut obedientiæ, te-
netur postea elicere alium actum Charitatis aut
obedientiæ, ut ex communi consensu omnium,
& quotidianâ praxi constat, sed tenetur solum
dolere eo tempore, quo Deus dolorem illum
exigit. Si tamen quis Deum infamasset, falsam
doctrinam de eo spargens, & esset periculum ne
latius serperet, teneretur statim eam revocare,
& errorem illum ex hominum mentibus, quibus
ipsum infuerat, tollere.

XXI.
Virtus Pœ-
nitentiæ
non est pro-
prie iustitiæ
vindicati-
væ.

Hinc infero primò, virtutem Pœnitentiæ non
esse iustitiæ vindicativam; Iustitiæ enim vindic-
ativa est virtus inclinans ad moderatè sumen-
dam vindictam de alio, quòd verò spectat pœni-
tentia, est ut refarciatur jus læsum Dei, seu ut
homo puniat se intuitu juris, quod Deus habet
ut hoc faciat, & reddat Deo hæc in re quod ei
debitum est, unde est iustitiæ commutativa, non

quæ versetur in commutationibus & contractibus
vitæ civilis, quo modo eam negat esse iustitiæ
commutativam Sanctus Thomas, sicut Aristo-
teles constituit materiam liberalitatis solam lar-
gitionem pecuniæ, sed habet altiozem quandam
conceptum commutationis, sicut versatur in ma-
teriâ altiori.

Licet autem propriè non sit iustitiæ vindica-
tiva, cujus conceptus est, ut quis moderatè su-
mat vindictam de alio, cum omnis iustitiæ, ut ju-
stitiæ, sit ad alterum, per pœnitentiam autem
quis punit se, aliquo tamen modo habere vide-
tur conceptum iustitiæ vindicativæ, quatenus ni-
mirum inclinatur ad moderatè puniendum, & vin-
dictam sumendum de se. Unde potest idem actus
habere duplicem conceptum, iustitiæ scilicet
commutativæ, in quantum vult per illum satis-
facere Deo; & vindicativæ, in quantum moder-
ationem in sui punitione servat. Imo si quis
negare vellet iustitiæ vindicativam, quæ vindic-
ativam, esse propriè iustitiæ, posset dicere pœ-
nitentiam, quatenus servat illam moderatorem,
esse propriè iustitiæ vindicativam.

Infero secundò contra aliquos recentiores, XXIII.
conceptum virtutis Pœnitentiæ non consistere in
hoc quòd est pacificè vivere cum Deo, ita ut hoc
sit objectum illius formale. Ratio est, quia non
sunt ponendi habitus infusi secundum quamcum-
que rationem, quam in subjecto imaginari quis
posset, sed solum in ordine ad motiva quædam
primaria, hoc autem quòd est pacificè vivere
cum Deo, per se sumptum, non est hujusmodi;
facile enim subordinatur hoc motivum, vel mo-
tivo Charitatis erga Deum, vel erga nos-ipsos,
nam connaturaliter loquendo, vel ideo volumus
pacificè vivere cum Deo, quia hoc est gratum
Deo, sicque est motivum Charitatis erga Deum,
vel quia bonum nobis, tunc autem est Charitas
propria, seu erga nos-ipsos.

Deinde, si quis ob quodvis particulare moti-
vum, quòd sibi formare posset, vellet distin-
guere habitus infusos, nullus esset numerus ha-
bituum: cum ergo nulla sit necessitas ponendi
hujusmodi habitum distinctum, & Auctores qui
exactè de distinctione virtutum tractarunt, nul-
lam de eo faciunt mentionem, inter quos est S.
Thomas secundâ secundæ, non est cur eum po-
namus. Adde, hoc ipsum quòd est velle paci-
ficè vivere cum Deo, involvere desiderium non
habendi Deum sibi iratum, hoc autem procedere
videtur ex motivo Charitatis propriæ, vel certè
erga Deum.

SECTIO OCTAVA.

Inferuntur quedam circa virtutem
Pœnitentiæ.

QUÆRES primò: Utrum Pœnitentiâ sit ne-
cessaria ad remissionem peccati? Aliquam
de lege ordinariâ requirit ostendimus supra in
tractatu de Sacramento in genere, estque com-
munis sententia Theologorum, quod Suarez &
alii putant esse de Fide ob varia Scripturæ loca:
Si pœnitentiâ non egeritis, omnes similiter peribitis,
Lucæ decimo-tertio, Pœnitentiâ agite Acto-
rum secundo, quòd assignatur tanquam medium
ad salutem. Deinde Concilium Tridentinum
sessione decima-quartâ, capite quarto ait, hunc
contritionis

XXII.
Aliquo tamen
modo dici
potest iusti-
tiæ vindic-
ativæ.

XXIII.
Male aliqui
dicunt con-
ceptum Pœ-
nitentiæ esse
pacificè vi-
vere cum
Deo.

XXIV.
Si quis hoc
modo distin-
guere vellet
habituum in-
fusus, nullus
esset nume-
rus habi-
tuum.

contritionis motum ad impetrandam veniam peccatorum fuisse quovis tempore necessarium. Præterea Sanctus Augustinus relatus capite *Neminem putes* 43. de Pœnitentiâ, distinguit primâ: *Neminem*, inquit, *putes à quocumque seu magno seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentiâ posse transire*: Si autem quis dicat sufficere si doleat de uno peccato, si obliviscatur aliorum; sufficit enim bona fides, eodem modo dicere poterit sufficere bonam fidem, etiam sine dolore de illo, cum peccatum illud de quo non dolet, non magis retractetur per illum dolorem, quam si nullum omnino doloris actum eliceret.

II. Sufficit tamen dolor & pœnitentiâ virtualis, seu amor Dei super omnia, præsertim in immemore peccatorum, ut contra Canum communitè docent Theologi cum Sancto Thoma hic, quæst. 87. art. primo, corpore. Ratio est, sæpè namque in Scripturis effectus remittendi peccata tribuitur Charitati, seu amoris Dei super omnia: *Charitas operit multitudinem peccatorum: Ego diligentes me diligo: Si quis diligit me, &c. Pater meus diligit eum.* Hinc Sanctus Augustinus tractatu nono in Epistolam primam Joannis: *Anima nostra*, inquit, *foeda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur.* Tandem à Pio V. & Gregorio XIII. damnatae sunt variae propositiones Michaelis Baii, in quibus dicebat Charitatem illam ex corde puro, quæ est plenitudo legis, &c. (ubi apertè sermo est de Charitate actuali) posse esse in animâ sine remissione peccatorum.

III. Divinitus tamen, existimo contra Sotum posse Deum tollere peccatum sine dolore pravo, aut retractatione, per infusionem gratiæ, homini exempli gratiâ dormienti, vel omnia alia cogitanti, sicut in parvulis tollit originale peccatum, nullo in ipsis præcedente motu propriæ voluntatis. Sicut enim in humanis, ipso facto quoddam unus homo alteri remittat injuriam, alio negativè se habente, jam persona, quæ condonavit injuriam non manet ampliùs offensa, ita & in Deo.

IV. Dices: Quamdiu prior actus non retractatur, manet adhuc voluntas illa averfa à Deo. Distinguo antecedens, averfa secundum quid concedo antecedens, simpliciter nego: cum enim gratia sit sanctitas, convertit ipsam simpliciter per habitalem conversionem ad Deum, & amatur à Deo: sicut econtra qui solum habet attritionem est actuali conversione convertitur secundum quid, simpliciter tamen adhuc averfus, & Deo odibilis. Licet ergo retractatus non fuerit prior actus peccati, non tamen manet in ratione peccati, seu maculæ, cum ponatur per gratiam ejus condonatio: manet quidem quoad aliquos effectus physicos, ut facilè recidendi, &c. non tamen in ratione peccati.

V. Quares secundò: Utrum saltem is qui recordatur peccati mortalis quod habet, possit elicere actum amoris Dei super omnia sine dolore. Multi, inter quos est Suarez, Coninck, & alii, docent veram dilectionem necessariò excitare dolorem in eo qui recordatur peccati mortalis, quod adhuc putat se habere, sicut, inquit, intentio finis excitat necessariò ad electionem mediæ. Sed vel hinc impugnatur hæc sententia; esto enim verum esset, dolorem de peccato sequi ad amorem Dei, sicut sequitur electio ad intentionem, tamen sicut intentio non infert electionem mediæ, nisi prætempore quo vult finem, ita nec amor

inferet dolorem statim; sed pro eo solum tempore, quo obligat præceptum doloris seu pœnitentiæ; amor enim Dei super omnia est voluntas implendi suo tempore omnia mandata, & consequenter ex vi illius sequeretur dolor eo tempore, quo obligat præceptum doloris, sicut etiam sequetur impletio cujusvis alterius præcepti.

Dices cum Auctoribus hujus sententiæ: Peccatum est malum oppositum bonitati divinæ, ergo non potest quis diligere Deum, & complacere sibi in summâ illâ bonitate, quin displiceat efficaciter peccatum. Contra: Ergo nec potest diligere Deum, quin detestetur etiam peccatum alienum, aut propria jam remissa. Verum est quidem, suo tempore inferre detestationem efficacem illius peccati, non tamen pro eo tempore, nisi tunc urgeat præceptum detestationis, præsertim cum ipse amor sine detestatione sufficiat ad peccatum illud tollendum, ut ex Scripturâ & Patribus jam ostensum est. Valdè tamen inclinatur amor Dei ad detestationem peccati, etiam pro illo tempore, quod ad summum volunt Patres aliqui, dum dicunt amorem Dei super omnia adferre secum detestationem peccati.

Hinc infero, dissidere de modo loquendi Auctores, dum aliqui affirmant, alii negant actum doloris vicissim sine actu formali Charitatis tollere peccata; cum enim omnes conveniant, debere actum illum doloris esse ex motivo Charitatis, seu detestationem peccati quia malum Deo est, & ingratum, in re est actus Charitatis, cum omnis actus procedens ex motivo Charitatis, sit Charitatis, unde nullus dicit solam attritionem sufficere ad remissionem peccati extra Sacramentum, sed requirunt contritionem, quæ simul ex motivo Charitatis sit converso ad Deum, contritio autem est actus Charitatis licet non ita explicitus atque actus ille, qui tendit per modum prosecutionis.

Quare, ut inferunt aliqui, malè audit doctrina quorundam recentiorum, qui asserunt actum contritionis stare posse simul cum peccato habituali. Hoc inquam quibusdam sapere videtur doctrinam Michaelis Baii, cujus septuagesima prima propositio damnata à Pio V. & Gregorio XIII. hæc erat: *Per contritionem, etiam cum Charitate perfectâ, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramentorum.* Deinde in Scripturâ, Ezechielis decimo octavo & alibi dicitur: *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate, & justus non poterit vivere in justitiâ suâ in quacumque die peccaverit, ergo eodem modo quoad hoc tollitur peccatum per contritionem ac per peccatum justitiæ.* Unde Sanctus Augustinus tum alibi sæpè, tum in tractatu septimo in Epistolam primam Joannis sic habet: *Si quis in corde suo invenit Charitatem, securus sit quia transit de morte ad vitam, &c.* Tandem Concilium Tridentinum sessione decimâ quartâ, cap. quarto ait contritionem Charitate perfectâ, id est procedentem ex amore Dei super omnia, etiam ante susceptionem Sacramenti reconciliare hominem Deo, ergo &c.

Putant aliqui, se sufficienter evadere has auctoritates Patrum, Pontificum, & Conciliorum, si dicant contritionem aliquando adferre remissionem peccati mortalis, scilicet in mortis articulo, in susceptione Sacramenti, &c. Contra: nam etiam Baius concedebat in articulo mortis, seu

VI.

Dicas: Non potest quis hoc modo amare Deum, quin ipsi displiceat peccatum.

VII.

Virum actus doloris sine formali actu Charitatis tollere posse peccata.

VIII.

Dicunt aliqui, actum Contritionis stare posse simul cum peccato habituali.

IX.

Nec satisfaciunt, qui dicunt contritionem aliquando adferre remissionem peccati mortali.

seu casu necessitatis contritionem tollere peccatum. Deinde damnatur propositio Bati quod dixerit aliquando posse stare Charitatem & contritionem sine remissione peccati mortalis.

X.
Obicitur locus S. Augustini, ubi doctrinam illam tradere videntur.

Obiiciunt tamen illi Auctores primò S. Augustinum tractatu decimo tertio in Joannem, ubi sic habet: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam suae iniquitatis portat, nec illi dimittitur nisi cum venerit ad Baptismum*, ergo juxta Sanctum Augustinum non dimittuntur peccata, nisi per Sacramenta. Variæ ad hunc locum adhibentur responsiones: aliqui intelligunt de remissione pœnæ temporalis, alii quoad obligationem suscipiendi Baptismum: commodissima tamen explicatio est, quam affert Bellarminus libro secundo de Pœnitentiâ, capite decimo quarto, nempe ibi loqui Sanctum Augustinum de illis catechumenis, qui ex quadam præsumptione negligebant accedere ad Baptismum; his enim quantumcunque proficiant, seu proficere sibi videantur, nunquam ante Baptismum remittitur sarcina peccatorum, cum nec habeant veram contritionem, quæ semper est votum Baptismi.

XI.
Obicitur auctoritas Concilii Tridentini.

Obiiciunt secundò Concilium Tridentinum sess. sextâ, capite sexto, ubi ait, eos qui se præparant ad Baptismum incipere Deum diligere, hanc tamen dilectionem capite sequente docet tantum esse dispositionem ad justificationem, & effectum Baptismi. Deinde Luca septimò dicitur Mariæ Magdalenæ: *Remittuntur ei peccata multa.*

XII.
Resp. Mariæ Magdalene prius remissa fuisse peccata, quam si ei diceret Christus.

Ad hoc secundum dico, non tunc primò remissa ei esse peccata quando Christus dixit, *Remittuntur ei peccata multa*, sed antea quando elicit amorem, nam iterum postea ei dixit, *Remittuntur tibi peccata tua.* Sic mulieri alteri dixit: *Sana es ab infirmitate tuâ*, cum tamen antea ipsam sanasset. Ad primum respondetur cum Bellarmino loco citato, sermonem ibi esse de amore imperfecto, & quo solum diligere Deum incipiunt, non de perfecto, qualis debet esse actus Charitatis, & contritionis. Secundò dicunt alii, Concilium solum velle Baptismum esse causam

ordinariam illius justificationis, posse tamen aliquando præveniri per contritionem perfectam, quæ est votum ipsius. Alia multa afferuntur pro hac sententiâ, quæ latè prosequitur Pater Præpositus quæst. 86. art. primo, dub. quarto.

Quæres tertio: Utrum sit aliquod peccatum, quod tolli per contritionem & pœnitentiam non possit? Respondetur negativè cum Sancto Thoma hic, quæst. 86. art. primo, estque de Fide & definitum in Concilio Lateranensi capite Firmiter, ubi dicitur: *Si quis post susceptionem Baptismi prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari.* Quod verò opponi solet de peccato in Spiritum Sanctum, quod ait Christus non remittendum, neque in hoc sæculo neque in futuro: Respondetur cum Bellarmino libro secundo de Pœnitentiâ capite decimo sexto, & aliis, per peccatum in Spiritum Sanctum intelligi blasphemiam, qua quis agnitam fidei veritatem malitiosè impugnat, quod est specialiter contra Spiritum Sanctum, utpote cui peculiari modo tribuitur operatio miraculorum & illustratio animorum ad agnoscendum veritatem, de quo dicitur Joannis sexto, quod doceat omnem veritatem.

XIII.
Nullum est peccatum, quod per contritionem & pœnitentiam tolli non possit.

Dicitur autem hoc peccatum irremissibile, quod cum ex malitiâ maximâ proveniat, difficillimè curetur, frequens autem Scripturæ loquendi modus est, ut quod difficulter admodum fit, dicatur factum impossibile: sic Jeremix decimo tertio: *Si potest Ethiops mutare pellem suam, & Pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malè.* Sic Apostolus ad Hebræos sexto dicit impossibile esse semel illuminatos, & postea relapsos renovari ad pœnitentiam, quod licet multi ex Sanctis Patribus de renovatione, non per quamcunque pœnitentiam intelligant, sed per eam, quæ fit in ordine ad Baptismum, qui repeti non potest. Alii tamen volunt Apostolum loqui de renovatione per quamvis pœnitentiam, & per impossibile idem intelligunt quod difficile.

XIV.
Declaratur cur hoc peccatum dicatur irremissibile.

